

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Філологічний факультет

Кафедра української мови, літератури та журналістики

На правах рукопису

**ФЕЙКОВІ НОВИНИ ТА АНТИФЕЙКОВІ РЕСУРСИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ**

(дослідницька робота)

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня – магістр

за спеціальністю – Журналістика

Освітньо-професійна програма – Журналістика

здобувача вищої освіти

заочної форми навчання

групи МЖ 24

Федорової Ганни Миколаївни

Роботу розглянуто й допущено до

захисту на засіданні кафедри

(протокол №__від _____)

Завідувач кафедри

_____Т. Л. Хомич

Науковий керівник –

доктор філологічних наук, професор

Навальна Марина Іванівна

Чернігів – 2025

Анотація

Федорова Г.М.

Фейкові новини та антифейкові ресурси в інформаційному просторі України

У магістерській роботі досліджено феномен фейкових новин як соціально-комунікативного явища сучасного інформаційного простору України. Розкрито сутність, класифікацію та механізми створення фейкових повідомлень, проаналізовано їхній вплив на суспільну свідомість у контексті гібридної війни. Проведено комплексний аналіз діяльності українських антифейкових платформ – StopFake, VoxCheck, Гвара Медіа, «По той бік новин» та інших – з метою визначення їхньої ефективності у протидії дезінформації. У роботі розроблено Telegram-чатбот на мові програмування Python, призначений для автоматизованого виявлення фейкових новин, що має практичне значення для підвищення рівня медіаграмотності та зміцнення інформаційної безпеки. Результати дослідження мають як теоретичну, так і прикладну цінність для розвитку сучасної журналістики та фактчекінгу в Україні.

Ключові слова: фейкові новини, дезінформація, фактчекінг, антифейкові ресурси, Telegram-чатбот, медіаграмотність, інформаційна війна, Python, журналістика.

Annotation

Fedorova H.

Fake News and Anti-Fake Resources in the Information Space of Ukraine

The master's thesis explores the phenomenon of fake news as a socio-communicative phenomenon within the modern information space of Ukraine. It reveals the essence, classification, and mechanisms of creating fake messages, and analyzes their impact on public consciousness in the context of hybrid warfare. A comprehensive analysis of the activities of Ukrainian anti-fake platforms – StopFake, VoxCheck, Gwara Media, «Po toy bik novyn» (Beyond the News), and others – has

been conducted to determine their effectiveness in countering disinformation. The study also presents the development of a Telegram chatbot using the Python programming language, designed for the automated detection of fake news, which has practical significance for improving media literacy and strengthening information security. The research results have both theoretical and applied value for the development of modern journalism and fact-checking in Ukraine.

Keywords: fake news, disinformation, fact-checking, anti-fake resources, Telegram chatbot, media literacy, information warfare, Python, journalism.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФЕЙКОВИХ НОВИН ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО.....	11
1.1. Поняття та класифікація фейкових новин.....	11
1.2. Механізми створення та розпізнавання фейкових новин.....	17
РОЗДІЛ 2. АНТИФЕЙКОВІ РЕСУРСИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ.....	22
2.1. Огляд основних антифейкових ресурсів України.....	27
2.2. Методи та інструменти перевірки інформації.....	30
2.3 Як відрізнити фейк від правди.....	26
2.4 Як працює фактчекінг: розбір конкретного прикладу.....	33
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ТЕЛЕГРАМ-ЧАТБОТА ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ФЕЙКОВИХ НОВИН.....	37
3.1. Концепція та функціонал чат-бота.....	37
3.2. Реалізація бота за допомогою Python та інтеграція алгоритмів перевірки новин.....	39
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45
ДОДАТКИ	51

ВСТУП

У сучасному інформаційному просторі фейкові новини стали одним із головних викликів для журналістики та суспільства, особливо в умовах інформаційних війн. Україна, як держава, що протистоїть масштабній дезінформації, активно розвиває антифейкові ініціативи, проте ефективність їхньої роботи потребує подальшого дослідження та вдосконалення. Дослідження фейкових новин та створення Telegram-чатбота для їхнього виявлення сприятиме підвищенню рівня медіаграмотності та забезпеченню якіснішого інформаційного середовища в Україні.

Проблематика фейкових новин, дезінформації та механізмів їхнього поширення у цифровому середовищі є предметом активних досліджень як в українській, так і в зарубіжній науковій спільноті. Серед зарубіжних авторів значну увагу цьому питанню приділяють **Елі Парізер** (*E. Pariser*) [33], який у праці *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You* (2011) розкрив вплив алгоритмів соціальних мереж на формування інформаційних «бульбашок», та **Клер Вордл** (*C. Wardle*) і **Госсейн Деракшан** (*H. Derakhshan*) [34], які запропонували типологію інформаційних спотворень (дезінформації, міфінформації, малінформації) у звіті *Information Disorder* (2017). Також важливими є дослідження **Кейт Старбьорд** (*K. Starbird*) [35], яка аналізує динаміку поширення неправдивих повідомлень у соціальних мережах під час кризових ситуацій.

В українському науковому дискурсі проблема фейкових новин тісно пов'язана з питанням інформаційної безпеки держави. У працях **Володимира Горбуліна** [36] розглядаються інформаційні та гібридні загрози, що виникають унаслідок російської пропаганди в медіапросторі України. **Оксана Шуляр** [37] досліджує вплив медіаманіпуляцій на суспільну свідомість і роль журналістської освіти у протидії фейкам. Практичний внесок у виявлення та спростування дезінформації здійснюють вітчизняні фактчекінгові ініціативи – **StopFake**, **VoxCheck** та **MediaSapiens**, які не лише перевіряють сумнівні повідомлення, а й формують культуру критичного сприйняття інформації серед аудиторії.

Однак, попри значну кількість наукових і практичних напрацювань, проблема комплексного аналізу фейкових новин у контексті українського інформаційного простору залишається відкритою. Потребує подальшого дослідження питання ефективності антифейкових ресурсів, а також формування медіаграмотності населення як ключового чинника протидії дезінформації.

Водночас недостатньо вивченими залишаються автоматизовані підходи до перевірки новин, у цьому контексті особливу актуальність набуває розробка Telegram-чатбота на Python, який зможе ідентифікувати потенційні фейки та сприяти підвищенню рівня медіаграмотності.

Метою магістерської роботи є аналіз фейкових новин у суспільному просторі України, визначити ефективність діяльності антифейкових ресурсів у протидії дезінформації та розробка Telegram-чатбота на мові програмування Python для автоматизованого виявлення дезінформації.

Завдання дослідження:

- Схарактеризувати поняття фейкових новин, їхні види та механізми поширення в сучасному інформаційному просторі.
- Проаналізувати існуючі антифейкові ресурси в Україні та оцінити їхню ефективність у боротьбі з дезінформацією.
- Аналіз існуючих фейкових новин.
- Розробити та проаналізувати Telegram-чатбот на Python для автоматизованого аналізу та виявлення фейкових новин.

Об'єктом дослідження є фейкові новини у медійному просторі України та заходи щодо їхнього виявлення та спростування.

Предметом дослідження є механізми створення, поширення та спростування фейкових новин у сучасному українському медіапросторі. Також, розробка Telegram-чатбота на Python для автоматизованого аналізу інформації.

Для досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань застосовано сукупність загальнонаукових, аналітичних та емпіричних **методів**. Загальнонаукові методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції використовувалися для теоретичного узагальнення підходів до визначення поняття фейкових новин,

їх класифікації та виявлення механізмів поширення у сучасному медіапросторі. Метод систематизації допоміг структурувати види фейків та їх ознаки. Порівняльний аналіз було застосовано при дослідженні українських антифейкових ресурсів, а також для оцінки їхньої ефективності у протидії дезінформації. Контент-аналіз використовувався для вивчення реальних прикладів фейкових новин, що циркулювали в медіа та соцмережах. Елементами моделювання та проєктування скористалися на етапі створення Telegram-чатбота на Python, який реалізує автоматизований підхід до розпізнавання фейкових повідомлень, що також дозволило апробувати результати дослідження на практиці.

Уперше здійснено комплексне дослідження фейкових новин у публічному просторі України з урахуванням сучасних медіатехнологій, механізмів інформаційних війн та специфіки українського медіасередовища. Вперше розроблено та апробовано Telegram-чатбот на мові програмування Python, який реалізує автоматизований підхід до виявлення фейкових повідомлень, що має практичну цінність для фактчекінгових ініціатив та розвитку цифрової медіаграмотності.

Удосконалено підхід до оцінювання ефективності українських антифейкових ресурсів (StopFake, VoxCheck, Гвара Медіа тощо) шляхом запровадження критеріїв аналізу, які враховують рівень довіри користувачів, швидкість реагування на фейкові новини, масштаби охоплення аудиторії та характер зворотного зв'язку.

Уточнено роль соціальних мереж і месенджерів (зокрема Telegram) у поширенні та спростуванні фейкових новин, визначено їхнє місце в структурі сучасних інформаційних війн.

Набуло подальшого розвитку поняття фейкових новин як соціально-комунікативного явища, що впливає на формування суспільної думки, поведінкові установки та інформаційну безпеку держави.

Отримані результати мають теоретичне значення для розвитку наукових підходів до вивчення феномену дезінформації та практичне значення – для

підвищення ефективності журналістських і фактчекінгових практик, створення цифрових інструментів боротьби з фейками та підвищення рівня медіаграмотності населення.

У першому розділі магістерської роботи розглянуто теоретичні засади феномену фейкових новин, проаналізовано підходи до їхнього визначення, класифікації та механізми створення й поширення у сучасному інформаційному просторі. Особливу увагу приділено впливу фейкових повідомлень на суспільну свідомість у контексті гібридної війни, а також визначено ознаки, за якими можна розпізнати недостовірний контент.

У другому розділі здійснено аналіз антифейкових ресурсів України, зокрема платформ StopFake, VoxCheck, Гвара Медіа, «По той бік новин» та інших. Досліджено їхні принципи роботи, інструменти перевірки інформації, методи фактчекінгу та роль у протидії дезінформації. Запропоновано критерії оцінювання ефективності антифейкових ініціатив, враховуючи охоплення аудиторії, оперативність реагування та рівень довіри користувачів. Розглянуто конкретний приклад спростування фейкової новини українською платформою Гвара Медіа, що продемонстрував практичне застосування методів фактчекінгу.

У третьому розділі описано створення Telegram-чатбота на мові програмування Python, призначеного для автоматизованого виявлення потенційно фейкових новин. Викладено концепцію, функціонал, принципи роботи бота та процес його реалізації. Продемонстровано, як поєднання технологічних інструментів і журналістських стандартів може підвищити ефективність перевірки інформації та сприяти розвитку медіаграмотності.

Таким чином, робота поєднує теоретичний аналіз інформаційних викликів і практичне вирішення проблеми дезінформації через розробку інноваційного інструменту фактчекінгу, що має як наукову, так і прикладну цінність для сучасної журналістики.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження. Перший

розділ присвячено теоретичним аспектам феномену фейкових новин: розкрито їх поняття, класифікацію, механізми створення та вплив на суспільство. Другий розділ має аналітичний характер – у ньому досліджено діяльність українських антифейкових платформ, методи та інструменти перевірки інформації, а також наведено приклад практичного фактчекінгу. Третій розділ є практичним і містить опис створення Telegram-чатбота на Python для виявлення фейкових новин, що демонструє прикладне застосування отриманих результатів.

Загальний обсяг роботи становить 55 сторінок, до списку використаних джерел увійшло понад 40 найменувань українських та зарубіжних праць.

Апробація результатів магістерської роботи.

Матеріали дослідження апробовано на таких конференціях:

1. II Міжнародній науково-практичній конференції «СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ: МЕДІА, МОВА, КОМУНІКАЦІЯ», яка відбулася 3 квітня 2025 року в Національному університеті біоресурсів і природокористування України в онлайн-форматі. Тема доповіді – Фейкові новини як виклик соціокультурним трансформаціям: роль антифейкових ресурсів у сучасному медіапросторі України
2. Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих науковців і студентів
3. «Філософія, філологія, культура, освіта: слово молоді», яка відбулася 25 березня 2025 рок. Тема доповіді – Механізми розпізнавання фейкових новин у цифровому просторі України.
4. III Всеукраїнська науково-практична конференція для молодих учених українські та світові медіа під час повномасштабного вторгнення рф: нові вимоги та виклики, яка відбулася 22 квітня 2025 року. Тема доповіді – Антифейкові ресурси в Україні: ефективність, інструменти та виклики в умовах війни.

5. Міжнародна науково-практична конференція. Полілог культур: філологічна та культурологічна освіта в контексті сталого розвитку , яка відбувалася 24-25 квітня 2025 року. Тема доповіді – Антифейкові ресурси визвольної російсько-української війни.

Оприлюднено в такий публікаціях:

1. Федорова Г. Фейкові новини як виклик соціокультурним трансформаціям: роль антифейкових ресурсів у сучасному медіапросторі України. *Соціокультурні трансформації у вимірі традиційної та нової лінгвістичної парадигми* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 2025 р. Чернігів, 2025. С. 82–84.
2. Федорова Г. М. Механізми розпізнавання фейкових новин у цифровому просторі України. *Філософія, філологія, культура, освіта: слово молоді* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 25 берез. 2025 р. Чернігів, 2025. С. 178–179
3. Федорова Г. М. Антифейкові ресурси в Україні: ефективність, інструменти та виклики в умовах війни. *Українські та світові медіа під час повномасштабного вторгнення РФ: нові вимоги та виклики* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. для молодих учених, м. Вінниця, 22 квіт. 2025 р. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. С. 72–75.

Інший практичний досвід:

1. Пройшла навчання в майстерні «Журналістика на прифронтових територіях» , яка проходила з 20 березня по 30 квітня 2025 року. Програма містила опанування основ фактчекінгу, створення документальних репортажів, подкастів та ведення медіапроектів у соцмережах. (1,0 кредит ЄКЕС 30 годин).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФЕЙКОВИХ НОВИН ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО

1.1. Поняття та класифікація фейкових новин

Фейкові новини (англ. *fake news*) – це свідомо неправдиві або частково викривлені повідомлення, які подаються у форматі новин з метою введення аудиторії в оману, маніпуляції громадською думкою або досягнення політичних, економічних, ідеологічних чи інших цілей. Вони імітують форму журналістських матеріалів, однак не відповідають основним стандартам журналістики, зокрема перевірці фактів, достовірності джерел та об'єктивності подачі.

Поняття «фейкові новини» набуло широкого поширення на початку ХХІ столітті – відбувається інтенсивний розвиток комунікаційних технологій, що зумовлює перехід до епохи «швидких повідомлень». Сучасна людина отримує доступ до необхідної інформації за лічені секунди, завдяки чому засоби масової комунікації набули небаченої оперативності. Водночас стрімкість інформаційного обміну породжує проблему: не завжди можна достовірно визначити якість і правдивість повідомлень, а контроль за їхнім поширенням практично неможливий.

Термін «фейк» має кілька тлумачень. У найзагальнішому розумінні він означає будь-яку підробку, що видається за справжню. Наприклад, більшість відомих фотографій НЛО (невпізнаний літаючий об'єкт) вважають фейками, хоча довести це не завжди можливо. Попри те, що слово «фейк» нещодавно увійшло до української мови, саме явище існувало раніше й називалося «качкою». Раніше створення й поширення таких «качок» було справою журналістів, переважно представників жовтої преси. Нині ж будь-хто може запустити подібну неправдиву інформацію в Інтернеті, що робить фейки особливо небезпечними та складними для перевірки.

Фейком може виявитися сторінка в соціальній мережі, інтернет-сайт, одяг або аксесуари, що імітують відомі бренди, а також ліки чи продукти в магазині

(зокрема дорогі алкогольні напої). Однак найнебезпечнішим і найшкідливішим різновидом фейків є фейкові новини, поширювані засобами масової інформації.

ЗМІ, як потужний соціальний інститут, істотно впливають на політичні, економічні та культурні процеси в суспільстві. Конституційно гарантована свобода слова і відсутність цензури розширюють можливості журналістики, проте не знімають із неї відповідальності. Надмірна свобода у сфері масової комунікації може мати деструктивні наслідки, спотворюючи систему суспільних орієнтирів і формуючи викривлену картину світу.

Одним із найпоширеніших інструментів сучасних гібридних протистоянь є інформаційна війна, метою якої є руйнування соціуму через маніпуляцію свідомістю. Поширення фейкових новин і пропагандистських матеріалів спрямоване на формування вигідних агресору уявлень, настроїв та цінностей. Інформаційні кампанії будуються на дезорієнтації населення, дискредитації інституцій, поширенні паніки та страху. Ефективність інформаційної війни визначається її швидкістю та масштабністю, адже маніпулятивні повідомлення здатні змусити противника ухвалювати хибні рішення та деморалізувати військових і цивільних.

У сучасних умовах повномасштабної російсько-української війни особливо актуальним стає вміння розпізнавати й нейтралізовувати фейки, оскільки інформаційний фронт є не менш важливим, ніж військовий. Російська пропаганда активно використовує дезінформаційні «вкиди» з метою посіяти паніку, деморалізувати суспільство та дезорієнтувати громадян. Це зумовлює потребу у науковому аналізі локального медіапростору, спрямованому на виявлення неправдивих повідомлень.

Огляд наукових досліджень свідчить, що проблема фейкових новин і маніпуляцій у медіа розглядалася як зі сторони журналістської практики, так і в академічному середовищі. Зокрема, Наталія Шульська і Руслана Зінчук (2022) [39] проаналізували медіаманіпуляції в умовах російсько-української війни на прикладі локальних ЗМІ. Володимир Горбулін [40] у роботі «Інформаційні операції та безпека суспільства» досліджував концепцію інформаційної війни,

загроз і протидії інформаційним впливам. У межах теми інформаційної безпеки була також розроблена стаття Назарій Шуляк (2021) [41] «Інформаційна гігієна в еру цифрових загроз», яка підкреслює важливість медіаграмотності й системної протидії дезінформації. Разом ці праці створюють підґрунтя для дослідження, проте залишаються невирішеними питання ефективності антифейкових ресурсів та механізмів поширення фейків у соціальних мережах саме в українському контексті – тою частиною, якій присвячена ця магістерська робота.

Поняття «фейкових новин» увійшло в активний науковий і суспільний обіг відносно недавно – лише з 2016 року. Єдиного універсального визначення цього явища досі не сформовано. Наприклад, у Кембриджському словнику «fake news» [20] трактується як вигадана історія, подана у форматі новини, що поширюється через інтернет або інші медіа, зазвичай із метою впливу на політичні настрої суспільства чи у розважальному, жартівливому ключі.

Аналіз наукових підходів до розуміння цього феномену дозволяє виділити кілька характерних ознак «фейкових новин» [11]:

- навмисне створення повністю вигаданого контенту або маніпулятивне представлення фрагментів реальної інформації;
- подання повідомлень без підтвердженої фактичної бази, але у формі новини;
- спотворення контексту правдивих фактів;
- цілеспрямоване введення аудиторії в оману;
- використання неправдивих джерел (самозванців, анонімних авторів);
- невідповідність заголовків і підписів сенсаційного характеру реальному змісту публікацій;
- подібність до чуток, розіграшів чи сучасних міфів;
- застосування гумору, перебільшення чи сатири у вигляді нібито достовірної інформації;
- орієнтація на соціальну чи політичну критику;
- імітація журналістських стандартів подання матеріалу;

- поширення через інтернет, що забезпечує швидке охоплення широкої аудиторії.

Згідно з окремими дослідженнями [10], для ефективного поширення фейкових новин необхідна наявність трьох ключових елементів: неправдивого змісту, каналу комунікації та цільової аудиторії, готової його сприйняти. (Рис. 1.1)

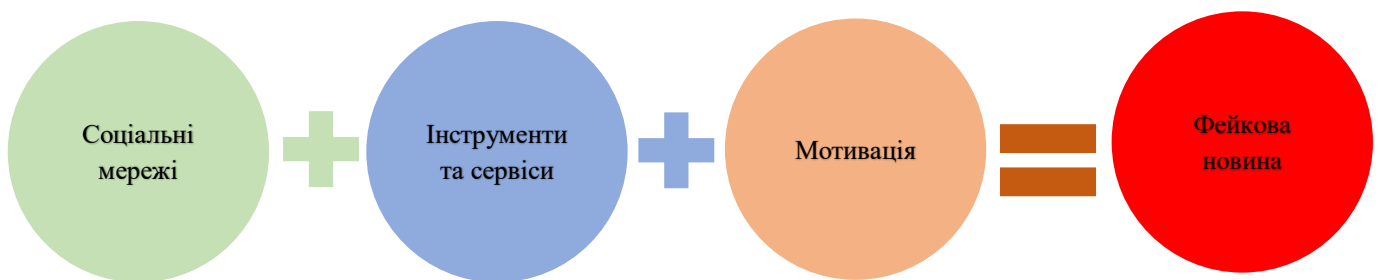

Рис. 1.1 Основні елементи поширення фейкової новини

Юлія Леонідівна Главацька у своїй статті «Класифікація "фейкових" новин у сучасному медіапросторі: синергетичний аспект» [15], описує три основні класифікації фейкових новин, що виникають у новітній медійній платформі комунікацій. Вона виділяє **медійованийий** – контент, що створюється та поширюється, **медіатизованийий** – середовище, в якому цей контент споживається та **медійний** – система медіа та їх взаємозв'язків. Це виміри, що складають трьохшаровий конструкт сучасного медіапростору.

У ході дослідження проаналізувавши різні підходи до класифікації «фейкових» новин, звертаючи особливу увагу на критерії відбору контенту, вважають:

1. Класифікація за М. Кіца базується на низці критеріїв, що дозволяють систематизувати новини за різними ознаками:

- за формою презентації (текст, фото, відео, аудіо);
- за змістом (агітація, пропаганда, маніпуляція тощо);
- за тематичною спрямованістю (політичні, соціальні, культурні та інші);
- за цільовою аудиторією (молодь, дорослі, пенсіонери);

- за джерелом інформації (первинне джерело, без джерела, невідоме джерело) [21].

2. Класифікація за Д. Лавникевичем ґрунтується на меті створення «фейкових» новин. Виділяють:

- випадково створені фейки, які виникають через редакційні помилки чи технічні збої;
- фейки, що виникають у рамках інформаційної війни для впливу на суспільно-політичні процеси;
- фейки з комерційною метою, спрямовані на отримання прибутку від недостовірної інформації;
- фейки, створені для залучення трафіку, часто яскраво гумористичні або шокові;
- фейки з незрозумілою або розважальною метою, до яких належать «жовті» новини з перекрученими фактами [22].

3. Класифікація за К. Уордл (директор проекту First Draft News) орієнтується на тип контенту, мотиви його створення та способи поширення. Ця класифікація допомагає краще розуміти різноманіття дезінформації та її вплив на інформаційне середовище.

Вона виділяє сім видів фейкових новин:

- сатира або пародія;
- хибний зв'язок між заголовком і контентом;
- оманливий контент, що дискредитує особу або подію;
- неправдива ситуація – реальний контент подається з перекрученим контекстом;
- контент «самозванця», коли правдиві джерела видають себе за фейкові;
- маніпуляційний контент, який поєднує вигадану або реальну інформацію з фейковими фото;
- сфабрикований контент, що повністю є хибним і має на меті ввести в оману аудиторію [Error! Reference source not found.].

Таким чином, порівняльний аналіз цих підходів дозволяє виокремити ключові критерії оцінки фейкових новин та побудувати власну систему класифікації, що враховує форму, зміст, мету та цільову аудиторію повідомлень. (Табл. 1.1)

Форма	Текстова, фото, відео, аудіо
Зміст	Пропаганда, маніпуляція, дезінформація, сатира/жарт
Мета	Інформаційна війна, комерційна вигода, трафік, розвага, випадкова
Цільова аудиторія	Молодь, дорослі, пенсіонери, спеціальні групи
Джерело	Первинне, анонімне, невідоме
Засоби поширення	Соцмережі, онлайн-ЗМІ, месенджери

Табл.1.1 Система класифікації фейкових новин

Для ефективного аналізу важливо класифікувати інформацію за її статусом правдивості та визначати потенційні ризики для споживачів контенту.

Статус «Правда» – інформація, підтверджена достовірними джерелами та фактами, яка не містить спотворень і відповідає дійсності. Означає, що інформація відображає реальну ситуацію в житті, не спотворюючи жодного аспекту. (ДОДАТОК А)

Статус «Фейк» – навмисно неправдива або вигадана інформація, створена для введення в оману аудиторії. Означає, що ця інформація повністю недостовірна, вигадана, оманлива. (ДОДАТОК Б)

Статус «Напівправда» (Маніпуляція) – інформація, що містить частково правдиві факти, але подається в спотвореному вигляді для формування певного враження або впливу на думку аудиторії. Характерним є викривлення або приховування фактів, тлумачення їх з маніпулятивною логікою, хибні висновки, сенсаційність в заголовках тощо. (ДОДАТОК В)

Статус «Бракує доказів» – інформація, достовірність якої не підтверджується перевіреними джерелами або доказами, через що її не можна однозначно класифікувати як правду чи фейк. Зокрема інформація, щодо загиблих або зниклих безвісти на фронті, яка є військовою таємницею та відсутня у відкритому доступі. (ДОДАТОК Г)

Клікбейт – заголовок або матеріал, створений для залучення максимальної уваги користувачів, часто шляхом перебільшення або спотворення змісту, без надання повної інформації. Такими є посилання на підписання петиції, данати або перехід на телеграм канали. (ДОДАТОК Е)

Фішинг – шахрайська інформація або повідомлення, спрямовані на отримання конфіденційних даних користувача шляхом обману (наприклад, через підроблені сайти або електронні листи). (ДОДАТОК Є)

Таким чином, визначення статусу інформації дозволяє критично оцінювати контент, підвищує медіаграмотність користувачів та сприяє запобіганню поширенню дезінформації.

1.2 Механізми створення та розпізнавання фейкових новин

У сучасному інформаційному суспільстві проблема фейкових новин набуває дедалі більшої актуальності та становить серйозну загрозу для стабільності суспільної думки, політичних процесів і безпеки держав. Швидке поширення дезінформації у цифровому середовищі зумовлене глобальною доступністю інтернету, популярністю соціальних мереж та відсутністю єдиних механізмів контролю за поширенням контенту. В таких умовах необхідним стає впровадження ефективних інструментів та технологій виявлення неправдивої інформації, що здатні діяти як у режимі реального часу, так і в довгостроковій перспективі.

Фейкова новина – це цілеспрямовано поширена неправдива або спотворена інформація, створена з метою дезінформації, маніпуляції громадською свідомістю, отримання політичної чи фінансової вигоди, або задля sensationного привернення уваги до певної теми. На відміну від помилок, що

виникають унаслідок недбалості чи браку фактів, фейки є навмисним продуктом, сконструйованим для досягнення конкретного впливу на аудиторію.

У сучасному інформаційному середовищі існує значна кількість механізмів для розпізнавання фейкових новин, які варіюються за своїми методами, підходами та ефективністю. Кожен із цих механізмів має як переваги, так і обмеження, що зумовлює їхню диференційовану ефективність залежно від цільової аудиторії та специфіки застосування. Їх можна умовно поділити на три основні групи:

1) **Технологічні (автоматизовані)** – алгоритми штучного інтелекту та системи машинного навчання, які аналізують великі масиви даних, виявляють невідповідності та перевіряють достовірність інформації на основі аналізу тексту, зображень та метаданих. Прикладами є алгоритми Google Fact Check Tools, платформи NewsGuard чи інструменти на основі нейромереж, здатні виявляти маніпулятивний контент. Однак, попри швидкість роботи, такі системи іноді дають хибнопозитивні (визнають достовірну інформацію неправдивою) або хибнонегативні (не виявляють фейк) результати.

2) **Професійні (журналістський фактчекінг)** – ручна перевірка фактів фахівцями, що передбачає вивчення джерел, перевірку документів, отримання коментарів експертів і свідків. Такий підхід дає глибший і якісніший аналіз, однак вимагає значних часових і людських ресурсів. Прикладами є діяльність організацій StopFake, VoxCheck та міжнародної мережі IFCN (International Fact-Checking Network).

3) **Громадські (соціальні ініціативи та медіаосвіта)** – об'єднання активістів, блогерів та користувачів мереж, які поширюють інструкції з перевірки новин, проводять тренінги з медіаграмотності та створюють інформаційні кампанії для підвищення критичного мислення населення. Втім, їхній вплив значною мірою залежить від рівня освіченості й інформаційної культури аудиторії [29, с.140].

Створення фейків – це не хаотичний процес, а системна діяльність, що часто має чітку структуру, фінансування та визначені цілі. Можна виокремити кілька поширених механізмів:

«Фабрики тролів». Організовані групи людей, які під виглядом звичайних користувачів поширюють фейкові новини, коментують публікації та формують потрібний інформаційний порядок денний. Вони діють у соціальних мережах, форумах і коментарях під статтями, використовуючи велику кількість фейкових акаунтів.

Бот-мережі. Автоматизовані облікові записи, що програмно поширюють однакові або схожі повідомлення в соціальних мережах. Боти дозволяють миттєво масштабувати фейк, створюючи ілюзію його популярності та підтвердження великою кількістю людей.

Маніпуляція візуальним контентом:

- Фотошоп та інші інструменти редагування – зміна зображень для створення хибного враження.
- Використання старих фото та відео – подання матеріалів з минулих подій як нових, але в іншому контексті.
- Діпфейки – відео, згенеровані штучним інтелектом, які імітують зовнішність і голос реальних людей.

Викривлення статистики та даних. Маніпуляція цифрами, вирваними з контексту, або подання недостовірних соціологічних результатів для створення враження «наукової» достовірності.

Імітація легітимних медіа. Створення сайтів, які зовні копіюють відомі інформаційні ресурси, але публікують вигаданий або маніпулятивний контент. Змінюється лише назва домену (наприклад, замість bbc.com – bbc-news.com).

Вкиди через інсайдерів та анонімні джерела. Використання «таємних документів» або «зливів інформації» від невідомих джерел, щоб створити ілюзію ексклюзивності та важливості новини.

У сучасному інформаційному просторі фейкові новини зустрічаються повсюдно – на новинних сайтах, у соціальних мережах, месенджерах і навіть у

традиційних медіа. Вони можуть мати різний характер: одні створені з метою маніпуляції та введення аудиторії в оману, інші – є інструментами шахрайства або пропаганди[31]. В умовах постійного потоку інформації важливо навчитися критично осмислювати те, що ми читаємо, та перевіряти факти, щоб не стати жертвою дезінформації. Виявити фейкову новину можна за такими ознаками:

Сенсаційний, емоційно забарвлений заголовок – часто містить перебільшення, гучні обіцянки чи заклики («Шок!», «Ви не повірите...»). Мета – викликати емоцію, а не передати об'єктивну інформацію.

Відсутність авторитетних джерел – матеріал не містить посилань на офіційні документи чи коментарі експертів, або ж посилається на сумнівні, неперевірені ресурси.

Сумнівне походження новини – джерело невідоме, не має історії публікацій чи репутації надійного медіа.

Невідповідність фактів – інформація у новині може суперечити загальновідомим фактам або не підтверджуватися іншими незалежними джерелами.

Фальсифіковані фото та відео – часто використовуються зманіпульовані зображення або відео з інших подій, які видаються за реальні кадри.

Помилки та неграмотність – у фейкових новинах часто зустрічаються орфографічні, граматичні чи стилістичні помилки, що свідчить про їх низьку якість і недбалість авторів.

Однобокість подачі матеріалу – новина може представляти лише одну точку зору, ігноруючи альтернативні думки чи експертні оцінки.

Маніпулятивні цитати або фейкові експерти – у тексті можуть використовуватися неправдиві висловлювання нібито відомих людей або вигаданих експертів [16, с.106].

Отже, жоден із перелічених методів виявлення фейків не гарантує стовідсоткового захисту від дезінформації. Тому найважливішим елементом залишається критичне мислення – здатність читача самостійно оцінювати достовірність інформації, перевіряти її в кількох джерелах і аналізувати

контекст. Лише поєднання технологічних інструментів, професійного фактчекінгу та високої медіаграмотності суспільства може створити ефективний бар'єр проти фейкових новин. У світі, де інформація поширюється миттєво, усвідомлений і відповідальний підхід до її споживання стає ключовим чинником протидії маніпуляціям та дезінформації.

Висновки до першого розділу. У першому розділі обґрунтовано сутність феномену фейкових новин як складової сучасного інформаційного простору. Визначено, що фейкові повідомлення є інструментом маніпуляції масовою свідомістю та одним із ключових механізмів ведення інформаційної війни. У результаті проведеного аналізу наукових джерел систематизовано основні підходи до класифікації фейкових новин за джерелом походження, змістом та метою поширення. З'ясовано, що основним чинником ефективності фейків є поєднання емоційного впливу, перекручення фактів та використання авторитетних джерел. Отримані результати підтверджують необхідність подальшого дослідження механізмів виявлення та протидії фейковим новинам у національному інформаційному просторі.

РОЗДІЛ 2. АНТИФЕЙКОВІ РЕСУРСИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ

2.1. Огляд основних антифейкових ресурсів України

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну супроводжується не лише збройною агресією, а й масштабною інформаційною війною. Одним із головних інструментів цієї війни стали **фейки** – цілеспрямовано поширена неправдива інформація, що має на меті дестабілізацію українського суспільства, підриг довіри до влади, деморалізацію населення та дискредитацію Збройних Сил України. У відповідь на ці виклики в Україні активно розвиваються антифейкові платформи, які виконують функції фактчекінгу, протидії дезінформації та підвищення медіаграмотності громадян.

У відповідь на хвилю дезінформації, яка значно посилилася після 2014 року, а з 2022-го досягла піку, в Україні сформувалася низка професійних фактчекінгових ініціатив. Їхньою метою є спростування фейків, інформування громадськості та формування культури критичного мислення [17].

1. StopFake – один із перших українських проєктів із викриття російської пропаганди, заснований у 2014 році. Команда аналізує інформаційні вкиди в медіа, соціальних мережах і пропагандистських ЗМІ, спростовує їх, подаючи аргументовані докази. Матеріали публікуються кількома мовами, зокрема англійською та російською [**Error! Reference source not found.**].

Створений у березні 2014 року викладачами, випускниками та студентами Школи журналістики НаУКМА в контексті анексії Криму та початку збройного конфлікту на Донбасі. Основна ціль із самого початку: перевірка й спростування дезінформації та пропаганди, особливо тієї, що стосується подій в Україні. З часом масштаб діяльності розширився до моніторингу, аналітики, архівування кейсів пропаганди, і розвитку медіаграмотності. Проєкт діє незалежно від урядових органів, фінансується через гранти, міжнародні фонди та пожертви [13].

Аналітичні звіти StopFake показують значну кількість спростованих фейків. Наприклад, за період 2014-2017 року було проаналізовано 919 спростованих повідомлень, з яких 804 – новинного характеру [28]. У дослідженнях, зокрема в монографії «Фактчекінг як інструмент протидії в гібридній війні», Вікторія Романюк аналізує роль StopFake як інструменту стратегічної комунікації й протидії гібридним загрозам [25].

StopFake – це важливий, практично значущий об’єкт дослідження в українських та міжнародних медіа, інформаційних та комунікаційних студіях. Його роль у протидії дезінформації, а також здатність надавати дані для наукового аналізу, роблять його цінним компонентом інформаційної екосистеми.

2. По той бік новин – незалежна ініціатива, яка спеціалізується на розвінчанні побутових фейків, маніпуляцій та дезінформації, що шириться у Facebook, TikTok, Telegram тощо. Особливу увагу приділено емоційно зарядженим вкидам, які можуть впливати на масову свідомість.

Проект заснований у 2018 році Альоною Романюк як інформаційна кампанія Інституту розвитку регіональної преси (ІРРП).

Антифейкова платформа «По той бік новин» поступово розширює свою діяльність, запроваджуючи низку спецпроектів, що охоплюють різні аспекти суспільного життя. Зокрема, серед тематичних напрямів варто виокремити матеріали, присвячені пандемії COVID-19, гендерній тематиці та війні, які висвітлюються у співпраці з медіаресурсами. У 2022 році команда ініціативи здійснила оновлення вебсайту, що стало важливим кроком у підвищенні видимості проекту. Новий ресурс має зручну навігацію за категоріями («фейк», «маніпуляція», «правда») та окремі розділи для спецпроектів, що сприяє систематизації матеріалів і кращому сприйняттю інформації користувачами.

Окрему увагу варто приділити діяльності з виявлення шахрайських акаунтів у соціальних мережах. Наприклад, у матеріалі [30] на їхній сторінці, описано випадок, коли «По той бік новин» викрили групу фейкових сторінок у Facebook, які збирали кошти під виглядом благодійності.

Крім цього, команда ініціативи розробила мовно-освітній підпроект «По той бік гендеру», у межах якого з'явилася «Абетка фемінітивів» – освітній контент, спрямований на формування мовної чутливості та підтримку інклюзивного підходу в медіа [6].

3.VoxCheck (від VoxUkraine) – платформа, що проводить фактчекінг заяв політиків, публікацій ЗМІ та популярних тверджень у соцмережах. У воєнний період VoxCheck також створив проєкт «Перевірено», спрямований на боротьбу з воєнними фейками.

З 23 березня 2018 року VoxCheck став підписантом Кодексу етики Міжнародної мережі фактчекерів (IFCN / Poynter Institute), що свідчить про бажання дотримуватися міжнародних стандартів у фактчекінгу.

Методика роботи побудована на принципі «click and check» – користувач може “натиснути” (наприклад, вибрати твердження) і побачити аргументацію, джерела, кроки перевірки. Все максимально прозоро.

Значну увагу команда приділяє аналізу дезінформації російського походження, зокрема пропагандистських матеріалів, спрямованих проти України. У спільному дослідженні, проведеному VoxCheck у партнерстві з виданням *Настоящее Время*, виявлено понад **4 800 випадків поширення російських пропагандистських наративів** у медіа шести європейських країн, що підтверджує масштабність інформаційного впливу [23].

Одним із ключових напрямів діяльності фактчекінгового проєкту VoxCheck є перевірка політичних заяв –висловлювань публічних осіб, представників влади та політиків. Мета цього напрямку полягає у виявленні неправдивих або маніпулятивних тверджень у політичному дискурсі, що сприяє підвищенню рівня відповідальності посадовців перед суспільством. Відповідні матеріали публікуються на платформі сайту та висвітлюються в аналітичних оглядах *Інституту масової інформації* й *VoxUkraine*. VoxCheck має базу даних, яка налічує понад **9 000 висловлювань політиків** та понад **6 000 спростованих фейків** [Error! Reference source not found.].

4.Брехунець – Telegram-канал, який у простій і зрозумілій формі викриває фейки та інформаційні маніпуляції, що поширюються у проросійських джерелах. Характеризується оперативністю та гострим стилем подачі [24].

За час роботи «Брехунець» здобув довіру серед читачів у регіоні. Було виявлено близько **30 телеграм-каналів**, які активно поширюють наративи російської пропаганди [5].

5.Гвара Медіа – незалежне харківське медіа, яке, окрім журналістики, активно розвиває напрям фактчекінгу. Платформа є учасником Міжнародної мережі фактчекерів (IFCN) і створила Telegram-бот «Перевірка», що допомагає користувачам перевіряти інформацію. Команда також готує відеорозслідування, публікації про російську пропаганду та документує воєнні злочини. У фокусі – життя на деокупованих територіях та боротьба з інформаційною агресією [3].

Згідно з даними за **2024 рік**, бот обробив **13 230 запитів**, що стосувалися різних тем та подій. Діаграма демонструє розподіл результатів перевірок: **13,85%** матеріалів виявилися фейками, **19,42%** – маніпуляціями, **23,75%** – повідомленнями, для яких **бракує доказів**, **14,39%** – підтверджено як **правдиві**, а **28,59%** запитів отримали відмову у перевірці (Рис.2.1). Ці дані свідчать про високу активність користувачів у сфері фактчекінгу та про значний обсяг дезінформації, що циркулює в інформаційному просторі України.

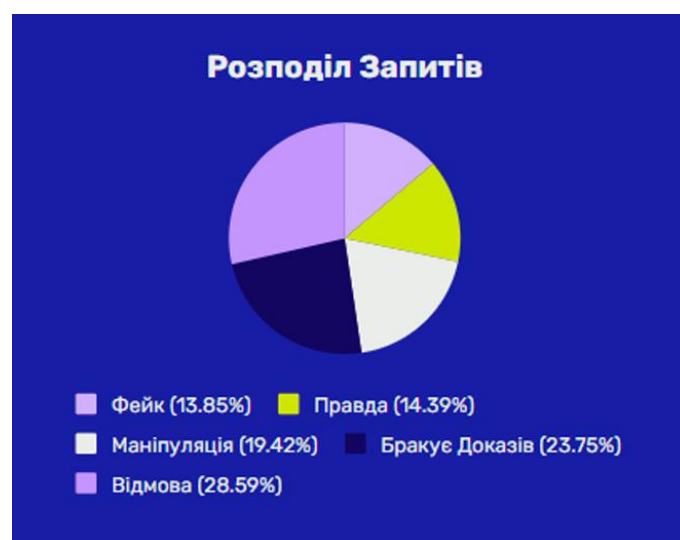

Рис. 2.1 Розподіл результатів за 2024 рік

Антифейкові платформи в Україні використовують комплекс сучасних інструментів і методик для перевірки достовірності інформації. Їхня робота базується на принципах фактчекінгу, прозорості джерел та доказовості.

1. Робота з відкритими джерелами (OSINT). Більшість перевірок ґрунтується на методах OSINT (Open Source Intelligence) – аналізі відкритої інформації з мережі. Це включає: перевірку фотографій, перевірку геолокації, аналіз активності акаунтів у соцмережах, тощо.

2. Залучення експертів. Для спростування фейків, пов'язаних із медициною, економікою, правом чи обороною, фактчекери консультуються з профільними фахівцями. Тому що спростувати військову подію може лише військовий.

3. Моніторинг інформаційного простору. Команди щоденно аналізують новини, соцмережі та месенджери (зокрема Telegram) для виявлення потенційних фейків. Для цього створено власні бази даних фейків, шаблонів дезінформації та ботів.

4. Цифрові інструменти. Платформи, як-от VoxCheck, StopFake та Гвара Медіа, використовують чат-боти (наприклад, «Перевірка»), власні розширення для браузерів або інтеграції в Telegram, що дає змогу користувачам оперативно перевіряти сумнівну інформацію.

Попри складну ситуацію в інформаційному середовищі, українські фактчекінгові ініціативи демонструють помітний вплив на протидію дезінформації та зміцнення інформаційної безпеки. Фактчекери запускають інформаційні кампанії, проводять тренінги, створюють гіді для журналістів і громадськості. Це формує стійкість до маніпуляцій не лише в онлайн-просторі, а й у повсякденному житті [16, С. 106–107.].

Антифейкові платформи здатні швидко виявляти та спростовувати фейки. Наприклад, Telegram-канали «Брехунець» або Гвара Медіа публікують розвінчання фейків протягом кількох годин після їх появи, якщо вони не є надто складними і не потребують звернення до спецслужб. Також, відіграють

ключову роль у протидії дезінформації, захисті інформаційного простору та формуванні критичного мислення у суспільстві.

Водночас фактчекери стикаються з низкою викликів:

- висока швидкість поширення фейків (особливо в Telegram і TikTok);
- неможливість спростувати новину через брак доказів;
- небажання громадян аналізувати та перевіряти інформацію - часто доводиться спростовувати плітки;
- вірусні фейки;
- поширення фейків через клікбеки;
- штучно згенерований контент;
- системні кібератаки на антифейкові платформи.

Завдяки використанню сучасних технологій, оперативному реагуванню та співпраці з експертним середовищем, фактчекери здатні ефективно викривати фейки та мінімізувати вплив ворожих інформаційних атак. Утім, поширенню дезінформації досі сприяють низка чинників – брак цифрової грамотності, психологічна вразливість аудиторії, обмежені ресурси платформ та упереджене ставлення частини громадян до перевіреної інформації.

2.2. Методи та інструменти перевірки інформації

В умовах гібридної війни та активної інформаційної агресії проти України питання достовірності журналістських матеріалів набуває особливої актуальності. Потік інформації у цифровому середовищі – соціальних мережах, месенджерах, онлайн-медіа – створює передумови для швидкого поширення фейків, маніпуляцій і дезінформаційних вкидів. Тому перевірка фактів (фактчекінг) стає невід’ємною складовою сучасної журналістики та професійного стандарту роботи з публічною інформацією.

Методи перевірки інформації формуються на перетині журналістських практик, цифрової безпеки, OSINT-технологій та аналітичних інструментів, що дозволяють не лише виявляти неправдиві повідомлення, а й відстежувати джерела їхнього походження та механізми поширення.

Антифейкові платформи в Україні використовують комплекс сучасних інструментів і методик для перевірки достовірності інформації. Їхня робота базується на принципах фактчекінгу, прозорості джерел та доказовості.

1. Робота з відкритими джерелами (OSINT). Більшість перевірок ґрунтується на методах OSINT (Open Source Intelligence) - аналізі відкритої інформації з мережі. Це включає: перевірку фотографій, перевірку геолокації, аналіз активності акаунтів у соцмережах, тощо. Такий підхід залишається основою фактчекінгу навіть у цифрову добу, оскільки дозволяє зберігати журналістські стандарти неупередженості та об'єктивності [12].

2. Залучення експертів. Для спростування фейків, пов'язаних із медициною, економікою, правом чи обороною, фактчекери консультуються з профільними фахівцями. Тому що спростувати військову подію може лише військовий.

3. Моніторинг інформаційного простору. Команди щоденно аналізують новини, соцмережі та месенджери (зокрема Telegram) для виявлення потенційних фейків. Для цього створено власні бази даних фейків, шаблонів дезінформації та ботів.

4. Цифрові інструменти. З поширенням соціальних мереж і користувацького контенту зростає значення **цифрових методів перевірки**, які базуються на використанні відкритих інструментів та аналітичних платформ (OSINT – Open Source Intelligence). До таких методів належать:

- **Зворотний пошук зображень** – через сервіси *Google Images*, *TinEye*, що допомагає виявити оригінальне джерело фотографії та час її першої появи.
- **Перевірка метаданих файлів** – через інструменти *ExifTool*, *FotoForensics*, які дають змогу з'ясувати, чи було зображення відредаговано.
- **Геолокаційна перевірка** – за допомогою *Google Earth*, *Mapillary*, *SunCalc*, що дозволяє визначити місце і час зйомки.
- **Аналіз часу публікації та джерел поширення** через сервіси моніторингу, такі як *Crowdtangle*, *TweetDeck*, *Social Blade*.

Платформи, як-от VoxCheck, StopFake та Гвара Медіа, використовують чат-боти (наприклад, «Перевірка»), власні розширення для браузерів або інтеграції в Telegram, що дає змогу користувачам оперативно перевіряти сумнівну інформацію.

5. Аналітичні методи контент-аналізу. Контент-аналіз – ще один ефективний метод, що дозволяє досліджувати не лише достовірність окремих повідомлень, а й **тенденції, наративи та теми**, які систематично поширюються дезінформаційними каналами. За допомогою цього методу визначаються типові ознаки маніпуляцій: емоційна насиченість, узагальнення, неправдиві причинно-наслідкові зв'язки, апеляції до страху або стереотипів. Так, команда *VoxCheck* застосовує контент-аналіз для виявлення російських наративів у європейських медіа, тоді як *По той бік новин* – для моніторингу побутових фейків та соціальних маніпуляцій у Facebook [1].

6. Краудсорсингові методи. Окреме місце посідає **краудсорсинговий фактчекінг**, коли користувачі соціальних мереж самостійно надсилають підозрілі повідомлення або зображення для перевірки. Такий підхід використовують українські платформи *Брехунець* та *По той бік новин*, що дозволяє оперативно реагувати на появу локальних фейків і забезпечувати ширше охоплення аудиторії [7].

Попри складну ситуацію в інформаційному середовищі, українські фактчекінгові ініціативи демонструють помітний вплив на протидію дезінформації та зміцнення інформаційної безпеки. Фактчекери запускають інформаційні кампанії, проводять тренінги, створюють гіді для журналістів і громадськості. Це формує стійкість до маніпуляцій не лише в онлайн-просторі, а й у повсякденному житті [16].

Антифейкові платформи здатні швидко виявляти та спростовувати фейки. Наприклад, Telegram-канали «Брехунець» або Гвара Медіа публікують розвінчання фейків протягом кількох годин після їх появи, якщо вони не є надто складними і не потребують звернення до спецслужб. Також, відіграють

ключову роль у протидії дезінформації, захисті інформаційного простору та формуванні критичного мислення у суспільстві.

Водночас фактчекери стикаються з низкою викликів:

- висока швидкість поширення фейків (особливо в Telegram і TikTok);
- неможливість спростувати новину через брак доказів;
- небажання громадян аналізувати та перевіряти інформацію – часто доводиться спростовувати плітки;
- вірусні фейки;
- поширення фейків через клікбеки;
- штучно згенерований контент;
- системні кібератаки на антифейкові платформи.

Завдяки використанню сучасних технологій, оперативному реагуванню та співпраці з експертним середовищем, фактчекери здатні ефективно викривати фейки та мінімізувати вплив ворожих інформаційних атак. Утім, поширенню дезінформації досі сприяють низка чинників – брак цифрової грамотності, психологічна вразливість аудиторії, обмежені ресурси платформ та упереджене ставлення частини громадян до перевіреної інформації.

2.3 Як відрізнити фейк від правди

Російська агресія проти України спричинила масове поширення в інтернеті неправдивих фото- та відеоматеріалів, які активно циркулюють у соціальних мережах. Потік дезінформації став настільки масштабним, що відрізнити справжній контент від фейкового часто буває складно навіть для досвідчених користувачів. Проте існують певні ознаки, за якими можна визначити недостовірність матеріалу, якщо поставитися до нього критично й застосувати базові навички фактчекінгу.

Сучасні технології дають змогу ефективно перевіряти автентичність зображень і відео (Рис.2.2) – наприклад, через інструменти зворотного пошуку Google Images або TinEye, сервіси перевірки метаданих та онлайн-платформи, що спеціалізуються на розвінчуванні фейків. В умовах інформаційної війни

критичне мислення та медіаграмотність стають ключовими навичками, які допомагають суспільству протистояти маніпуляціям і захищати інформаційний простір України.

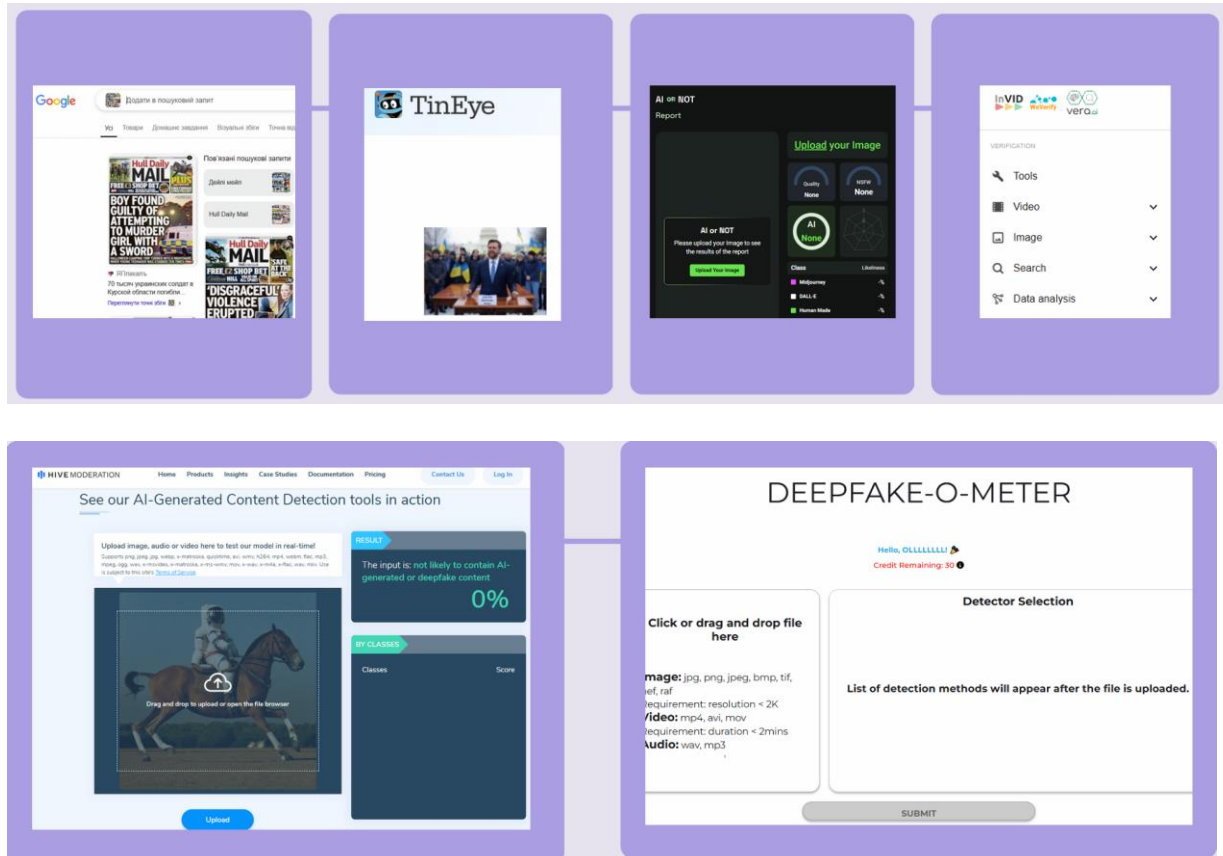

Рис.2.2 Інструменти для перевірки ШІ-контенту

Також, є певні ознаки, на які варто звернути увагу – відсутність джерела інформації, сумнівна якість зображення або відео, наявність ознак монтажу, а також невідповідність події часу чи місця, вказаних у публікації. Крім того, важливо звертати увагу на емоційне забарвлення контенту: матеріали, що викликають сильний страх, гнів або співчуття, часто створюються з метою маніпулювання громадською думкою.

Йдеться не лише про контент, що викликає негативні емоції – навіть позитивні або обнадійливі історії часто стають вірусними. Вони можуть підвищувати моральний дух і підтримувати віру людей, проте водночас здатні спотворювати реальність і створювати інформаційний хаос. Саме тому важливо зберігати критичне мислення, не сприймати жодну новину емоційно чи без

перевірки, а ставитися до будь-якої інформації розсудливо – аналізуючи джерело, контекст і достовірність фактів.

Передусім, щоб убезпечити себе від дезінформації та не стати жертвою фейкових повідомлень, користувачам слід дотримуватися таких основних рекомендацій:

- читати матеріал повністю, а не обмежуватись заголовком. Уважне ознайомлення з текстом часто дає змогу помітити, що заголовок не відповідає змісту новини або що в самому матеріалі відсутні докази, які підтверджують її достовірність;

- оцінювати достовірність джерела інформації – незнайомі сайти, особливо ті, що заповнені оголошеннями або мають заголовки, написані великими літерами, повинні викликати обережність. Варто перевіряти тексти через пошукові системи, щоб з'ясувати, чи публікувалися вони раніше, а також уважно переглядати URL сторінок, які викликають підозру, щоб переконатися, що це не підробка, яка маскується під надійне джерело;

- звертати увагу на дату та час публікації. Часто фейкові новини видають старі матеріали за актуальні. Якщо новина містить посилання на інші джерела, слід переглянути їх, враховуючи дату публікації та те, як у них описується подія, особливо стосовно часу її виникнення;

- звертати увагу на підозрілі цитати та зображення (Рис.2.3). Варто з обережністю ставитися до шокуючих або сумнівних цитат, а також до фотографій, нібито зроблених на місці подій.

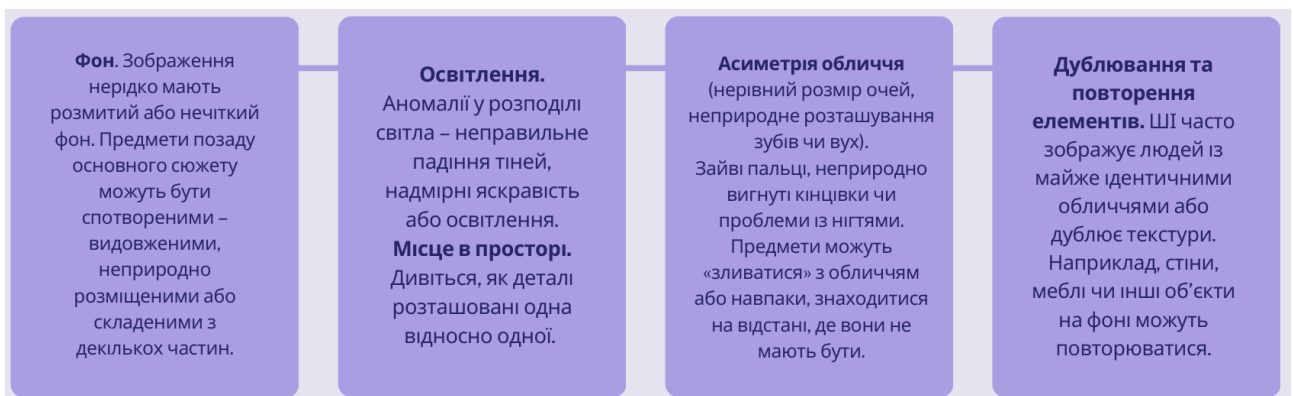

Рис.2.3 Ознаки ШІ-зображень

2.4 Як працює фактчекінг: розбір конкретного прикладу

Фактчекінг як інструмент протидії дезінформації є важливим складником сучасного інформаційного простору України. У період повномасштабної війни потреба в перевірці достовірності новин зросла в рази, адже фейки стали не лише способом маніпуляції громадською думкою, а й елементом інформаційної війни.

Метою цього підрозділу є показати, як на практиці працює фактчекінг, розглянувши конкретний приклад перевірки фейкової новини, проведеної платформою **Gwara Media** – матеріал «**Фейк: Замість демонтованого Петра I міськрада Полтави встановить пам'ятник Карлу XII**» (2024 рік).

Публікація з таким заголовком з'явилася в соціальних мережах і на сумнівних інформаційних сайтах у 2024 році. Новина швидко поширилася серед користувачів, викликавши активні обговорення в коментарях і значний резонанс серед мешканців Полтави. Її поширення супроводжувалося іронічними та обуреними реакціями, що свідчить про емоційний вплив фейку на аудиторію. Як підтвердження, до публікацій додано уривок відео з логотипом телемарафону «Єдині новини», у якому ведучий повідомляє, що новий пам'ятник Карлу XII планують встановити в листопаді 2025 року – до річниці смерті шведського короля. У відео також зазначається, що про це нібито повідомила секретар Полтавської міської ради Катерина Ямщикова.

Першим етапом перевірки стало з'ясування обставин демонтажу пам'ятника Петру I у Полтаві. Підставою для цього рішення став наказ Міністерства культури та стратегічних комунікацій (Рис.2.4) від 31 січня 2025 року, яким із Державного реєстру нерухомих пам'яток України було виключено 15 об'єктів культурної спадщини Полтави. Додатковим правовим аргументом слугував Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» [19], що визначає необхідність усунення символів, пов'язаних із російською імперською спадщиною.

Додаток до наказу Міністерства культури та стратегічних комунікацій «Про визнання такими, що не підлягають занесенню до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, об'єктів культурної спадщини»

ПЕРЕЛІК

об'єктів культурної спадщини у Полтавській області, які визнаються такими, що не підлягають занесенню до Державного реєстру нерухомих пам'яток України

№ з/п	Найменування нерухомого об'єкта культурної спадщини	Місцезнаходження нерухомого об'єкта культурної спадщини	Вид (види) нерухомого об'єкта культурної спадщини	Дата утворення (датування) нерухомого об'єкта культурної спадщини	Номер і дата рішення про взяття на облік
1	2	3	4	5	6
1.	Командний пункт Петра І	м. Полтава, Київський район, північно-західна околиця міста, поле Полтавської битви, на відстані 600 м від приміщення музею історії Полтавської битви	історичний	1950-ті роки; 1973 р.	Рішення виконавчого комітету Полтавської обласної ради народних депутатів від 23.04.1982 №247
2.	Пам'ятник Петру І	м. Полтава, Київський район, вул. Шведська Могила, 32	історичний	1915 р.; 1950 р.	Рішення виконавчого комітету Полтавської обласної ради народних депутатів від 23.04.1982 №247

Рис.2.4 наказ Міністерства культури та стратегічних комунікацій

На підставі цих нормативних документів 20 лютого 2025 року виконавчий комітет Полтавської міської ради ухвалив рішення про демонтаж монумента, а 25 лютого роботи було виконано. Про завершення демонтажу повідомила на своїй сторінці у Facebook [8] секретарка міської ради Катерина Ямщикова, яка на той момент виконувала обов'язки міського голови.

Подія отримала широкий суспільний резонанс і була висвітлена як місцевими, так і всеукраїнськими ЗМІ. Зокрема, сюжет про демонтаж увійшов до випуску «Телевізійної служби новин», фрагмент якого пізніше було використано пропагандистами для створення та поширення фейкової новини, що нібито на місці Петра І планують встановити пам'ятник Карлу XII.

В оригінальному відео на сайті [27] ТСН, дійсно телеведучий Святослав Гринчук повідомляє про демонтаж пам'ятника. Проте, другу частину, де він за кадром нібито говорить про встановлення пам'ятника Карлу XII в листопаді, відокремили за допомогою інструменту **Hive Moderation**, який показав, що голос телеведучого Святослава Гринчука в цьому фрагменті було згенеровано штучним інтелектом із ймовірністю **99,9%** (Рис. 2.5).

Висновки другого розділу. Другий розділ присвячено аналізу діяльності українських антифейкових ресурсів, які відіграють важливу роль у забезпеченні інформаційної безпеки держави. На основі порівняльного дослідження платформ StopFake, VoxCheck, Гвара Медіа та «По той бік новин» визначено їхні спільні та відмінні риси, рівень довіри аудиторії, швидкість реагування та способи подачі спростованого контенту. Отримані кількісні показники (частота публікацій, тематичне спрямування, рівень залученості користувачів) підтверджують, що ефективність антифейкових ресурсів залежить від поєднання професійної журналістики та технологічної підтримки. Виявлено, що важливим напрямом удосконалення є підвищення інтерактивності, автоматизації перевірки даних та розширення каналів комунікації з аудиторією.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ТЕЛЕГРАМ-ЧАТБОТА ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ФЕЙКОВИХ НОВИН

3.1. Концепція та функціонал чат-бота

У сучасному інформаційному просторі, насиченому величезною кількістю контенту різного ступеня достовірності, особливої актуальності набуває створення цифрових інструментів, здатних допомагати користувачам у перевірці новинної інформації. Одним із таких інструментів став Telegram-чатбот, розроблений у межах даної магістерської роботи. Його основна мета – забезпечити швидку, доступну та зручну перевірку повідомлень, що викликають сумнів, а також сприяти формуванню навичок критичного сприйняття інформації серед користувачів.

Концепція чат-бота ґрунтується на поєднанні технологічних можливостей месенджера Telegram із потребами користувачів у швидкому фактчекінгу. Telegram як популярна платформа для спілкування дає змогу реалізувати інтерфейс, який не потребує спеціальних знань або додаткового програмного забезпечення. Таким чином, перевірка новини перетворюється на звичайну розмову з віртуальним асистентом, який може надати оцінку достовірності інформації, пояснити причину сумнівів та спрямувати користувача до перевірених джерел.

Цільовою аудиторією чат-бота є широке коло користувачів Telegram – передусім студенти, журналісти-початківці, а також усі, хто прагне розрізняти правдиві повідомлення від маніпулятивних чи фейкових. Основні принципи роботи бота включають простоту використання, доступність інформації, об'єктивність результатів і дотримання етичних стандартів під час аналізу контенту.

Основними завданнями чат-бота є:

- оперативне виявлення потенційно фейкових повідомлень у текстовому форматі;

- попередня автоматизована перевірка отриманої інформації за ключовими словами, джерелами або типовими ознаками фейку;
- надання короткої аналітичної довідки щодо результату перевірки (наприклад, «Ймовірно фейк», «Новина виглядає правдивою», «Потребує уточнення»);
- формування навичок критичного мислення та самостійної перевірки фактів.

Архітектура чат-бота побудована за принципом клієнт-серверної взаємодії. Користувач взаємодіє з інтерфейсом Telegram, тоді як основна логіка обробки даних реалізована на сервері за допомогою мови програмування **Python** та бібліотеки **python-telegram-bot**.

Алгоритм роботи чат-бота включає кілька етапів:

- Користувач надсилає посилання на новину для перевірки.
- Бот виконує попередню обробку тексту: видаляє зайві символи, визначає ключові слова та джерела.
- Далі здійснюється порівняння з внутрішньою базою фейкових повідомлень або звернення до відкритих API фактчекінгових платформ.

Система аналізує результати й формує коротку відповідь користувачу – текстове повідомлення із зазначенням рівня достовірності новини.

У процесі розробки використано мову програмування **Python**, бібліотеку **python-telegram-bot** для взаємодії з Telegram Bot API, а також модулі для текстового аналізу.

Реалізація чат-бота сприятиме підвищенню рівня медіаграмотності користувачів і формуванню відповідального ставлення до інформації, яку вони споживають і поширюють. Завдяки швидкому аналізу новин та наданню достовірних джерел користувачі зможуть самостійно оцінювати правдивість інформації, що циркулює в медіапросторі. Отже, проєкт має не лише практичне, а й суспільне значення – він допомагає боротися з дезінформацією та підтримує розвиток критичного мислення в українському інформаційному середовищі.

3.2. Реалізація бота за допомогою Python та інтеграція алгоритмів перевірки новин

Розробка Telegram-чатбота для виявлення фейкових новин була здійснена з використанням мови програмування **Python**, яка забезпечує гнучкість, надійність та широкий вибір бібліотек для реалізації мережевих сервісів і застосування методів машинного навчання. Основними технологіями, що використовувалися під час створення чат-бота, є **python-telegram-bot**, **BeautifulSoup**, **requests**, **transformers** та **torch**.

Використані бібліотеки та їх призначення:

- **python-telegram-bot** – асинхронна бібліотека для створення Telegram-ботів, що забезпечує зручну роботу з командами, повідомленнями та обробкою подій.
- **requests** – використовується для надсилання HTTP-запитів і отримання HTML-коду новинних сторінок.
- **BeautifulSoup4** – бібліотека для парсингу HTML, що дає змогу виділити текстовий контент зі статей і видалити зайві теги.
- **transformers** – високорівнева бібліотека від компанії Hugging Face, яка містить готові моделі глибокого навчання для обробки природної мови.
- **torch** – фреймворк глибокого навчання, необхідний для роботи моделей із бібліотеки transformers.

Комбінація цих бібліотек дала змогу поєднати інструменти штучного інтелекту з простим користувацьким інтерфейсом Telegram.

У початковій частині коду налаштовано підключення необхідних бібліотек, ініціалізацію бота через **Bot API**, а також оголошення змінної **TOKEN**, що містить унікальний ключ доступу до Telegram. Для підключення до Telegram API було отримано індивідуальний токен доступу, який надає офіційний бот **BotFather**. Після звернення до нього в Telegram система згенерувала унікальний ключ. Цей токен було вставлено у готовий код у середовищі розробки **Visual Studio Code** для запуску та ідентифікації мого Telegram-бота. (ДОДАТОК Д)

Основний алгоритм роботи можна представити у вигляді послідовності етапів:

- **Користувач надсилає посилання на новину** – бот визначає наявність URL у повідомленні.
- **Отримання HTML-коду сторінки** – за допомогою бібліотеки requests здійснюється запит до вебресурсу.
- **Парсинг тексту статті** – модуль BeautifulSoup виокремлює зміст абзаців і формує суцільний текст новини.
- **Аналіз змісту новини** – функція `analyze_news()` здійснює попередню перевірку тексту. Якщо виявлено характерні слова на кшталт «сенсація», «шок», «змова», бот попереджає користувача про можливу маніпулятивність.
- **Формування відповіді** – бот визначає рівень ймовірності достовірності або фейковості новини й надсилає результат користувачу у зручному форматі з використанням емодзі:

✓ – новина виглядає правдивою;

✗ – ймовірно фейкова;

⚠ – містить сумнівні ознаки.

Для підвищення точності аналізу бот поєднує два **рівні перевірки**:

- **Лексичний аналіз**, що базується на виявленні ключових тригерних слів, притаманних емоційно забарвленим чи маніпулятивним повідомленням.
- **Семантичний аналіз**, який визначає, до якої категорії ближче поданий текст – «фейк» чи «правда» – і розраховує відсоткову впевненість класифікації.

Цей підхід дозволяє поєднати швидку оцінку з інтелектуальним аналізом змісту. Завдяки цьому бот може виявляти не лише очевидні фейки, але й повідомлення, які мають приховані маніпулятивні ознаки.

Якщо користувач надсилає посилання, бот автоматично проводить аналіз і повертає результат. У випадку відсутності тексту на сторінці або помилки

з'єднання бот повідомляє про неможливість обробки запиту, що підвищує стабільність роботи.

У процесі тестування бот продемонстрував стабільну роботу: коректно аналізував текстові матеріали новинних сайтів, визначав фейкові заголовки та надавав користувачу обґрунтований результат із рівнем упевненості (Рис. 3.1).

Таким чином, Telegram-бот реалізує поєднання технологій веб-скрапінгу, обробки природної мови та машинного навчання. Його програмна структура забезпечує можливість подальшого розширення – інтеграції з базами фактчекінгових організацій, таких як **Hive Moderation** або підтримку англomовного аналізу. Це робить проєкт перспективним інструментом у системі боротьби з дезінформацією та підвищення рівня цифрової медіаграмотності користувачів.

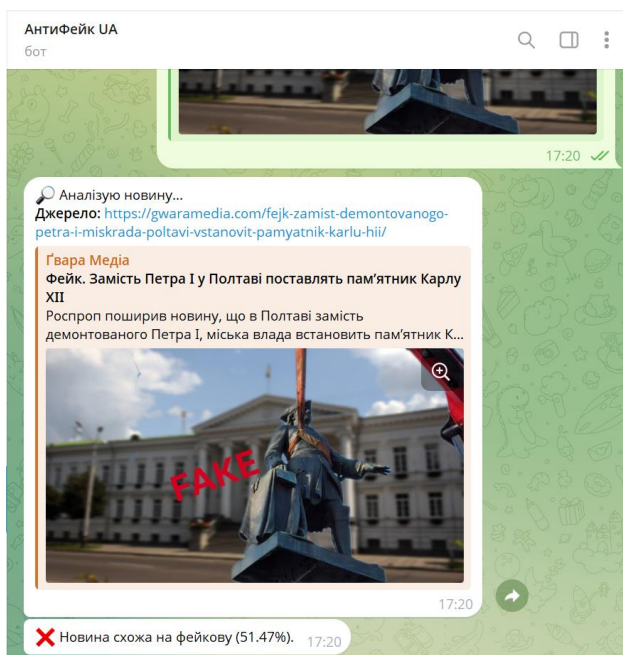

Рис. 3.1 Результат тестування чат-бота

Висновки третього розділу. У третьому розділі реалізовано практичний аспект дослідження – створено Telegram-чатбот для автоматизованої перевірки новинних повідомлень. На основі мови програмування Python та інструментів штучного інтелекту реалізовано алгоритм, який дозволяє користувачу надсилати повідомлення та отримувати інформацію про їхню достовірність. Практичні випробування бота підтвердили його ефективність у швидкому первинному

аналізі контенту та підвищенні рівня медіаграмотності користувачів. Розроблений інструмент може бути інтегрований у журналістські чи освітні проєкти, а також використовуватися як допоміжний засіб у роботі фактчекерів. Таким чином, практична частина роботи демонструє застосування теоретичних напрацювань у реальних умовах інформаційного середовища.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі «Фейкові новини та антифейкові ресурси в публічному просторі України» комплексно досліджено феномен фейкових новин як соціально-комунікативне явище, визначено особливості їх поширення в українському інформаційному просторі та шляхи протидії дезінформації. Розв’язано наукову проблему виявлення та нейтралізації фейкових повідомлень через поєднання теоретичних підходів і практичних інструментів фактчекінгу.

У першому розділі проаналізовано наукові підходи до визначення поняття «фейкова новина» та розкрито механізми її створення і поширення. Встановлено, що фейки є невід’ємним елементом сучасних інформаційних війн, спрямованих на маніпулювання свідомістю громадян, формування недовіри до медіа та державних інституцій. Виявлено основні ознаки фейкових новин – емоційність, сенсаційність, апеляцію до авторитетів, спрощення складних тем і використання візуальних маніпуляцій. Здійснений аналіз підтвердив, що дослідження дезінформації вимагає міждисциплінарного підходу, який поєднує журналістику психологію, комунікаційні технології та інформаційну безпеку.

У другому розділі визначено роль та ефективність українських антифейкових ресурсів – StopFake, VoxCheck, Гвара Медіа, «По той бік новин» та інших. У результаті проведеного порівняльного аналізу з’ясовано, що ці платформи виконують ключову функцію у сфері фактчекінгу, сприяють розвитку медіаграмотності та формуванню критичного мислення громадян. Визначено критерії оцінювання ефективності антифейкових ініціатив: достовірність перевірки, оперативність реагування, масштаб охоплення аудиторії та рівень довіри користувачів. Доведено, що ефективність боротьби з дезінформацією підвищується за умови активної взаємодії між журналістами, технологічними розробниками та освітніми установами.

У третьому розділі реалізовано практичну частину дослідження – створено Telegram-чатбот, який забезпечує автоматизоване виявлення фейкових новин. На основі мови програмування Python розроблено алгоритм, що дозволяє здійснювати попередній аналіз достовірності інформації з відкритих джерел.

Практичні випробування підтвердили функціональність, зручність і потенційну користь цього інструменту для журналістів, студентів і користувачів соціальних мереж. Запропонована розробка може бути використана в навчальному процесі для розвитку навичок фактчекінгу або як додатковий інструмент у роботі антифейкових організацій.

Отже, у роботі набуло подальшого розвитку теоретичне осмислення фейкових новин, уточнено класифікацію джерел дезінформації, удосконалено підхід до оцінювання діяльності антифейкових ресурсів та вперше розроблено Telegram-чатбот для автоматизованої перевірки новин, що становить особистий внесок у вирішення досліджуваної проблеми. Результати мають як наукове, так і практичне значення – вони можуть бути використані в медіадослідженнях, освітніх курсах із журналістики та цифрової грамотності, а також у діяльності фактчекінгових ініціатив для підвищення якості інформаційного простору України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Wardle, C. Fake news. It's complicated. Medium, 2017. URL: <https://medium.com/1st-draft/fake-news-its-complicated-d0f773766c79>
2. «VoxCheck. Narrative analysis during the war» [Електронний ресурс] / проект VoxUkraine. URL: <https://voxcheck.voxukraine.org>. (дата звернення: 23.10.2025).
3. VoxCheck : фактчекінг-проект платформи VoxUkraine. 2025. Режим доступу: <https://voxukraine.org/voxcheck/>
4. «Гвара Медіа» [Електронний ресурс] / Gwara Media. URL: <https://gwaramedia.com/>. (дата звернення: 23.10.2025).
5. «За два місяці ми виявили близько 30 Telegram-каналів, що поширюють наративи розпропаганди, редакторка проекту «Брехунець» [Електронний ресурс] / Редакція «Район.in.ua». 11 лютого 2022. URL: <https://www.rayon.in.ua/news/484677-za-dva-misyatsi-mi-viyavili-blizko-30-telegram-kanaliv-shcho-poshiryuyut-narativi-rospropagandi-redaktorka-proektu-brekhunets> (дата звернення: 22.10.2025).
6. «Короткий огляд Абетки «ПоТойБікГендеру» [Електронний ресурс] / спецпроект «По той бік гендеру». Київ : «Behind The News», 2024. URL: <https://behindthenews.ua/spetsproiekti/po-toy-bik-genderu/korotkiy-oglyad-abetki-potoybikgenderu-767/>. (дата звернення: 22.10.2025).
7. «По той бік новин. Як ми перевіряємо інформацію» [Електронний ресурс] / проект «По той бік новин». URL: <https://www.potoybik.news>. (дата звернення: 23.10.2025).
8. StopFake.org : офіційний сайт проекту. 2025. Режим доступу: <https://www.stopfake.org/>
9. Facebook-публікація користувача Ukraine Poltava : Полтава – українське місто!Полтава – шанує свою історію!/ Катерина Ямщикова. [25.02.2025]. URL:https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02zYm1BR1

i46oMSyF4snBnfHzMajwCSQT7E8DKNXaTMAdjqxXp3Png2iByDk3b9hN
Hl&id=100072513816477 (дата звернення: 22.10.2025)

10. Gu L., Kropotov V., Yarochkin F. *Fake News and Cyber Propaganda: The Use and Abuse of Social Media / Trend Micro* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.trendmicro.com/vinfo/us/security/news/cybercrime-and-digital-threats/fake-news-cyber-propaganda-the-abuse-of-social-media>. (дата звернення: 22.10.2025).
11. Ireton C., Posetti J. *Journalism, "Fake News" & Disinformation : handbook for journalism education and training / UNESCO*. Paris : UNESCO, 2018. 128с. (Open access) URL: https://en.unesco.org/sites/default/files/journalism_fake_news_disinformation_print_friendly_0.pdf.
12. Kovach, B., & Rosenstiel, T. *The Elements of Journalism*. — New York: Three Rivers Press, 2021. -129 с
13. StopFake. About us [Електронний ресурс] / StopFake. URL: https://www.stopfake.org/en/about-us/?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення: 22.10.2025)
14. Висоцька В., Чирун Л., Чирун С., Романчук Р., Свищ Д. Інтелектуальна система передбачення фейкових новин на основі технологій NLP та машинного навчання. «Information Systems and Networks». 2024. №16. С. 327–349.
15. Главацька, Ю. Л. (2019). Класифікація «фейкових» новин у сучасному медіапросторі: синергетичний аспект. *Teoriia ta praktyka suchasnoi zhurnalistyky*, 4(18), 91–102. URL: <https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/article/view/460/452>
16. Даценко С. С., Кучук Г. А. Огляд існуючих технологій виявлення фейкових новин. «Збірник наукових праць». 2023. №106. С. 106–107.
17. Дискурс щодо фейків і дезінформації в українському медіапросторі та перспективи підтримки локальних медіа в умовах війни: дослідження експертної думки / ГО «CAT-UA: Communication Analysis Team – Ukraine».

Виконано на замовлення Netzwerk für Osteuropa-Berichterstattung e. V. (n-ost). Київ, 2022. С. 55

18. Дослідження методів та засобів розпізнавання фейкових новин в соціальних мережах : атестаційна робота [Електронний ресурс]. Харків : Харківський національний університет радіоелектроніки, 2023. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/b6993368-254c-4a73-8e7d-2bd46eff4fbc/content>. (дата звернення: 23.10.2025).
19. Закон України «Про інформацію» : від 02.10.1992 № 2657-XII. – Відомості Верховної Ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text>. (дата звернення: 23.10.2025).
20. Кембриджський словник. *Fake news* [Електронний ресурс] / Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/fake-news>. (дата звернення: 22.10.2025).
21. Кіца М. О. Фейкова інформація в українських соціальних медіа: поняття, види, вплив на аудиторію // Наукові записки Української академії друкарства. Серія «Соціальні комунікації». Київ, 2016. № 1(52). С. 281-286.
22. Лавникевич Д. Фейки как новая медиареальность [Електронний ресурс] / Д. Лавникевич. Доступно за посиланням: <http://mediakritika.by/article/3573/feyki-kak-novaya-media-realnost>. (дата звернення: 22.10.2025).
23. Проєкт VoxCheck виявив близько 5 тисяч випадків появи російської пропаганди про Україну в ЗМІ шести європейських країн [Електронний ресурс] / «Настоящее Время». 26 квітня 2023. URL: <https://www.currenttime.tv/a/voxcheck-feyki-ob-ukraine/32380493.html>. (дата звернення: 22.10.2025).
24. Район.in.ua запускає фактчекінговий проєкт «Брехунець» [Електронний ресурс] / Район.in.ua. 2021. URL: <https://rayon.in.ua/news/458456-rayoninua-zapuskae-faktchekingoviy-proekt-brekhunets>. (дата звернення: 23.10.2025).

25. Романюк В. *Аналітичний вимір стратегічних комунікацій. Фактчекінг як інструмент протидії в гібридній війні (на матеріалах проєкту «StopFake»)* / В. Романюк. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2021. С.18.
26. Спрінг М. Як відрізнити фейки від правди про війну в Україні – деякі поради [Електронний ресурс] / BBC Ukrainian. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60734162>. (дата звернення: 23.10.2025)
27. У Полтаві нарешті демонтували пам'ятник російському царю : відео / ТСН. 25.02.2025. Режим доступу: <https://tsn.ua/video/video-novini/u-poltavi-nareshti-demontuvali-pam-yatnik-rosiyskomu-caryu.html>. (дата звернення: 23.10.2025).
28. Фейки , спростовані проєктом StopFake в 2014 – 2017 роках: наративи та джерела [Електронний ресурс] / Centre for Strategic Communications & Information Security. 28 травня 2021. URL: <https://spravdi.gov.ua/en/fakes-debunked-by-the-stopfake-project-between-2014-2017-narratives-and-sources-2/>. (дата звернення: 22.10.2025).
29. Штефанюк Є.Ф., Опірський І.Р., Гарасимчук О.І. Аналіз застосування існуючих технік розпізнавання фейкових новин для протидії інформаційній пропаганді. «Український науковий журнал інформаційної безпеки». 2020. №3 (26). С. 139–144.
30. Юлія Поліковська. «Фактчекери «По той бік новин» викрили коло шахрайських акаунтів у Фейсбуці» [Електронний ресурс] / «Детектор медіа». 21 травня 2024. URL: <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/34989/2024-05-21-faktchekery-po-toy-bik-novyn-vykryly-kolo-shakhrayskykh-akauntiv-u-feysbutsi/> (дата звернення: 22.10.2025).
31. Як розпізнати фейкову новину в соцмережах – рекомендації The Huffington Post // Media Sapiens [Електронний ресурс]. 23 листопада 2016. URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/>. (дата звернення: 23.10.2025).

32. Як розпізнати фейкову новину в соцмережах. Офіційний сайт «MediaSapiens». URL: <https://ms.detector.media/mediadoslidzhennya/post/22563/2019-03-08-yak-rozpiznaty-feykovu-novynu-infografika-mizhnarodnoi-federatsii-bibliotek/> (дата звернення: 07.02.2025).
33. Парізер, Е. *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You* / Е. Парізер. Нью-Йорк : Penguin Press, 2011. 294 с.
34. Wardle, C., Derakhshan, H. *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making* / Claire Wardle, Hossein Derakhshan. — Strasbourg : Council of Europe, 2017. 109 с. (Council of Europe report DGI(2017)09). Режим доступу: <https://rm.coe.int/information-disorder-report-2017/168076277c>
35. Starbird, K. *Disinformation's Spread: How Social Media Shapes False Narratives* / K. Starbird // *Nature Human Behaviour*. 2019. Vol. 3, No. 7. С. 709–710. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41562-019-0624-9>
36. Горбулін, В. П. *Світова гібридна війна: український фронт* / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. С. 496 .
37. Шуляр, О. Медіаманіпуляції як інструмент впливу на громадську думку / О. Шуляр // *Інформаційне суспільство*. 2020. № 1(45). С. 34–41.
38. MediaSapiens : аналітичний ресурс із медіаграмотності. 2025. Режим доступу: <https://ms.detector.media/>
39. Шульська Н. М., Зінчук Р. С. Медіаманіпуляції в умовах російсько-української війни (на прикладі локальних ЗМІ) / Н. М. Шульська, Р. С. Зінчук. Південний архів (філологічні науки). 2022. № 90. С. 9-18. DOI:10.32999/ksu2663-2691/2022-90-9. [pa.journal.kspu.edu](http://journal.kspu.edu)
40. Горбулін В. П. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання / В. П. Горбулін, О. Г. Додонов, Д. В. Ланде. Київ : Інтертехнологія, 2009. 164 с. DOI: [dwl.kiev.ua+1](https://doi.org/10.26907/2542-0412.2009.1.1)
41. Шуляк Н. О., Шуляк А. М.. Інформаційна гігієна в еру цифрових загроз: від пропаганди до гібридних атак / Н. О. Шуляк, А. М. Шуляк. Серія: Історія. Політологія. 2021. С.11 DOI: [visnyk.mu.edu.ua](https://doi.org/10.26907/2542-0412.2021.1.1)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Приклад правдивої інформації

додому > Прес > Прес-релізи

Рада ЄС | Прес-релізи | 17 березня 2025 10:18

Механізм для України: Рада схвалила третій платіж Україні на суму майже 3,5 мільярда євро

Невдовзі Україна отримає приблизно **3,5 мільярда євро** після того, як Рада затвердила третій виплату **безповоротних грантів і позик Україні** в рамках програми Ukraine Facility. Основною метою Фонду є підтримка **макрофінансової стабільності** та відновлення, реконструкції та модернізації України. Завдяки цій третій виплаті Україна отримає близько 20 мільярдів євро в рамках Програми для України з моменту її вступу в силу рік тому.

Сьогодні Рада дійшла висновку, **що Україна виконала необхідні умови**, викладені в Плані щодо України, щоб отримати третю виплату від Українського механізму.

Направлення підрозділів ЗСУ до інших держав задля захисту України
Президент підписав Закон

Президент України Володимир Зеленський підписав Закон, який передбачає можливість направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав (№ 4255-IX).

У період воєнного стану з'єднання, військові частини та підрозділи ЗСУ можуть направлятися за кордон для забезпечення національної безпеки, відсічі та стримування збройної агресії, захисту суверенітету й територіальної цілісності України, а також реалізації права на самооборону відповідно до статті 51 Статуту ООН.

Закон був доопрацьований з урахуванням пропозицій Президента України, які уточнюють процедуру ухвалення рішень про направлення підрозділів ЗСУ за кордон, деталізують порядок їх перебування за межами держави та забезпечують відповідність акту нормам міжнародного права.

Telegram / Facebook / Сайт / Instagram / X
t.me/verkhovnaradaukrainy/78271 4.7K Mar 17 at 10:17

ДОДАТОК Б

Приклад фейкової інформації

Johnny Midnight ⚡🔗
@its_The_Dr

Just weeks before refusing to sign Trump's minerals deal, Zelensky used his offshore company Maltex to purchase one of the biggest private equity banks in France – Milleis Banque for €1.2 billion.

US tax payers' money hard at work! DOGE must take a look at this!
[Перекладай з DeepL](#)

happened just weeks before The White House has warned

1:17 AM · Mar 6, 2025 · 5.1M Views

Царьград ТВ

Hull Daily MAIL

FREE £3 SHOP BET
VALID ON ALL RACING INCLUDING CHELTENHAM

70,000 UKRAINIAN SOLDIERS IN THE KURSK REGION DIED IN VAIN

THE UK POURED HUNDREDS OF MILLIONS OF POUNDS INTO ZELENSKY'S CRUSHING FAILURE

70 тысяч украинских солдат в Курской области погибли зря

С таким заголовком вышла британская газета. Авторы явно не разделяют мнение об «успехах» просроченного главара киевского режима.

Царьград.ТВ — Не боимся говорить правду | Подпишись
t.me/tsargradtv/102133 222.8K edited Mar 16 at 14:46

ДОДАТОК В

Приклад «Напівправа (Маніпуляція)»

Медведь

01:45

6 INFO

Да... весело європейцям без російського газу 😊

Во многих школах, университетах и детских садах Франции температура в помещениях опускается до +10°C

Из-за подорожания электричества и недофинансирования учреждения Франции вынуждены экономить

Так, в Сен-Дени в некоторых детских садах температура опускается до 10°C, а в других местах иногда и ниже.

В Амьене студенты проводят занятия при температуре 12-13°C, сообщают французские телеканалы.

👍 51 🔥 12 🐾 4 🍌 2 😊 1

9752 11:16

t.me/bear007/63910

404

PAGE NOT FOUND

GO TO HOME PAGE

THE WHITE HOUSE

США больше ничего не гарантируют: американцы удалили страницу о 10-летнем договоре безопасности между США и Украиной на сайте Белого Дома.

Документ не нуждается в ратификации Конгрессом, был подписан Байденом и Зеленским в июне 2024 года, соглашение может быть отменено в одностороннем порядке.

Ну что, хохло-патрылюты? Как вам поддержка? "Амерыка з нами?"

Ох смотрите время идёт и далеко не в вашу пользу ...но исповедь, покаяние и осознание могут вас спасти! Мы Русские, добрые...к искренним и честным людям

МЕДВЕДЬ 🐻

7.2K Mar 6 at 14:10

ДОДАТОК Г

Приклад «Бракую доказів»

Переслано від Швидше всіх

⚡ Заяви Трампа та скандал із Зеленським викликали наплив іноземних добровольців у ЗСУ, – Kyiv Independent

Як зазначає вербувальник одного з елітних українських підрозділів, який приймає іноземних добровольців, кількість заявок після суперечки в Овальному кабінеті зросла на кілька тисяч.

Водночас більшість добровольців ухвалили це рішення не лише через обурення американською політикою, а й через розуміння, що Україні потрібні люди та зброя для зупинення російських окупантів.

99.7K 11:38

Трампа: західні ЗМІ намагаються принизити путіна фейками.

Дональд Трамп спростував повідомлення західних медіа про те, що спецпосланник США Стів Уїткофф нібито чекав зустрічі з путіним 9 годин.

За словами Трампа, це не просто брехня, а спроба дискредитувати президента РФ і відносини Вашингтона з Москвою.

Підписуйся на Шарп

27.4K 11:05

ДОДАТОК Е

Приклад Клікбейтів

БОТ: ПРИЙМАЛЬНЯ
Переслано від Lusine Saakian

Привіт, Мій родич Олексій віддав своє здоров'я, захищаючи Україну. Він втратив ногу, але замість допомоги стикається з байдужістю – йому не видають протез. Без нього він не може нормально жити, пересуватися і навіть піклуватися про себе. Це несправедливо, і ти можеш допомогти! Підпиши петицію – кожен підпис дає йому шанс на гідне життя. Йому потрібна твоя підтримка прямо зараз. Будь ласка, не залишайся осторонь. ❤️

7 19:37

БОТ: ПРИЙМАЛЬНЯ
Переслано від Lusine Saakian через @PostBot

Для підпису натисни сюди

19:27 15%

Механик 112
активність — не

забезпечити Назара протезом. Підтримайте його своїм підписом – кожен голос має значення! Разом ми зможемо добитися справедливості! 🇺🇦❤️

19:12

Натисни для підпису петиції

Повідомлення

Допомога бійцю, який втратив ногу 🇺🇦

14835/20000

ПІДПИСАТИ ПЕТИЦІЮ

Швидкий вхід за QR-кодом

1. Відкрийте Telegram на телефоні
2. Зайдіть у Налаштування > Пристрої > З'єднати з комп'ютером
3. Наведіть камеру телефона на цей екран, щоб підтвердити вхід

УВІЙТИ ЗА НОМЕРОМ ТЕЛЕФОНУ

Клікбейти

8 000 тисяч грн — таку суму всім пенсіонерам України виплатить Велика Британія.

Прем'єр-міністр Британії заявив про грошову підтримку України. Кожен пенсіонер може отримати виплату у 8 000 грн до 24 березня.

"Ми раді допомогти нашому дружньому народу. Британія не залишить без підтримки Україну в найскладніші часи", - заявив він.

Гроші можна отримати після вибору вікової категорії:

- Від 25 до 35 років (Отримати).
- Від 35 до 45 років (Отримати).
- Від 45 до 55 років (Отримати).
- Від 55 до 60 років (Отримати).
- Від 60 до 70 років (Отримати).
- Від 70 до 75 років (Отримати).
- Більше 75 років (Отримати).

Сайт дуже перевантажений, тому обов'язково тисніть "Надіслати запит", щоб отримати виплату.

5 8:55

- 25-30 років
- 35-45 років
- 45-55 років
- 55-60 років
- 60-70 років
- 70-75 років
- 75 років і більше

OPG 🇺🇦

502 868 підписників

Реальна ситуація в країні без фейків і прикрас 🇺🇦

...

Нових підписників у цьому каналі схвалюють адміністратори.

Скасувати Надіслати запит

БОТ: ПРИЙМАЛЬНЯ
Переслано від BDSH | Війна 2025 | Новини | Курськ 🇺🇦

УВАГА!

ОФІЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

! За вами помічена підозріла активність на російських ресурсах

🚫 За останній тиждень було заблоковано 27560 російських ботів

✅ Щоб уникнути блокування, **підтвердіть**, що ви українець

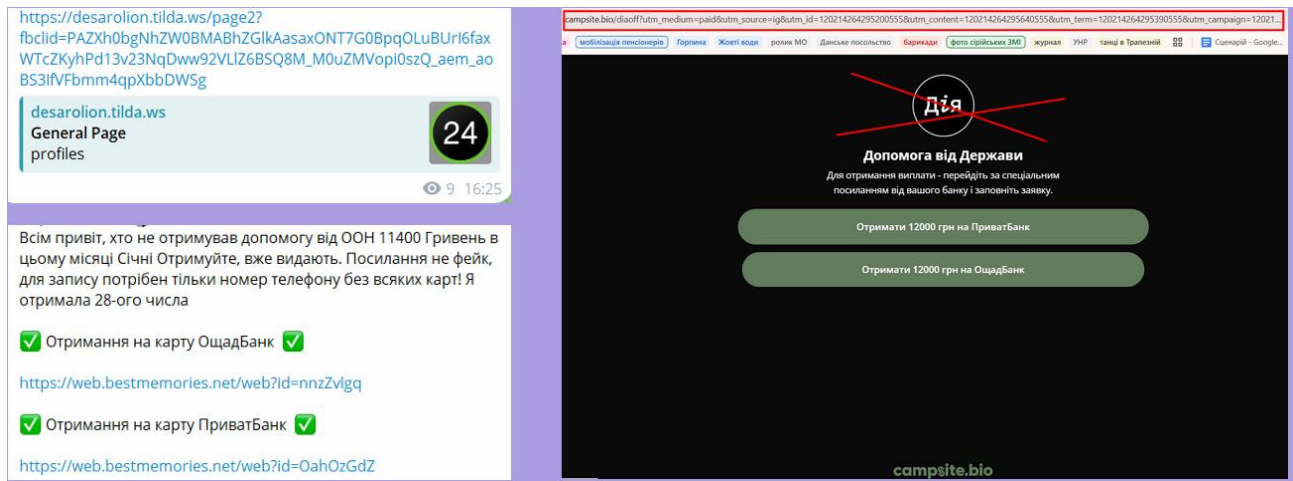
3 23:47

я УКРАЇНЕЦЬ 🇺🇦

ВИМКНУТИ ВСІ ПЕРЕВІРКИ ❌

ДОДАТОК Є

Приклад фішингових повідомлень

ДОДАТОК Д

Код на мові програмування Python

```
import logging
import re
import requests
from bs4 import BeautifulSoup
from aiogram import Bot, Dispatcher, types
from aiogram.filters import Command
from aiogram.types import Message
from aiogram.utils.markdown import hbold
from transformers import pipeline
import asyncio

# Встановлюємо токен бота
TOKEN = "7835132537:AAGMfM95W3l6YHQUGFqi0jpAMHW4CiAqhQc"
from aiogram.client.default import DefaultBotProperties
# Ініціалізація бота з коректними параметрами
bot = Bot(token=TOKEN, default=DefaultBotProperties(parse_mode="HTML"))
dp = Dispatcher()
```

```

# Ініціалізація моделі для аналізу тексту
classifier = pipeline("zero-shot-classification", model="facebook/bart-large-mnli")
FAKE_NEWS_KEYWORDS = ["сенсація", "шок", "100% правда", "змова",
"таємна інформація"]

# Функція для перевірки, чи є текст фейковим
def analyze_news(text):
    if any(word.lower() in text.lower() for word in FAKE_NEWS_KEYWORDS):
        return "⚠ В тексті є слова, що часто використовують у фейкових новинах."
    labels = ["фейк", "правда"]
    result = classifier(text, labels)
    confidence_fake = result["scores"][result["labels"].index("фейк")]
    confidence_real = result["scores"][result["labels"].index("правда")]

    if confidence_fake > confidence_real:
        return f"❌ Новина схожа на фейкову ({confidence_fake:.2%})."
    else:
        return f"✅ Новина виглядає правдивою ({confidence_real:.2%})."

# Функція для отримання тексту зі сторінки
def get_article_text(url):
    try:
        response = requests.get(url, timeout=10)
        soup = BeautifulSoup(response.text, "html.parser")
        # Видаляємо зайві теги, залишаючи лише текст
        paragraphs = soup.find_all("p")
        text = " ".join(p.get_text() for p in paragraphs)
        return text if len(text) > 100 else None
    except Exception:
        return None

# Обробник команди /start
@dp.message(Command("start"))

```

```

async def start_command(message: Message):
    await message.answer("👋 Вітаю! Надішліть мені посилання на новину, і я
перевірю її правдивість.")
# Обробник повідомлень з посиланнями
@dp.message()
async def handle_message(message: Message):
    url_pattern = re.compile(r"https?:\/\/[^\s]+")
    match = url_pattern.search(message.text)
    if not match:
        await message.answer("🚫 Надішліть лише посилання на новину.")
        return
    url = match.group(0)
    await message.answer(f"🔍 Аналізую новину...\n{hbold('Джерело:')} {url}")
    text = get_article_text(url)
    if not text:
        await message.answer("⚠️ Не вдалося отримати текст новини. Спробуйте
інше посилання.")
        return
    result = analyze_news(text)
    await message.answer(result)
    # Повторний запит після аналізу
    await message.answer("📧 Надішли наступне посилання для перевірки.")
# Запуск бота
async def main():
    logging.basicConfig(level=logging.INFO)
    await dp.start_polling(bot)
if __name__ == "__main__": asyncio.run(main())

```